

νει κάτι τὰν ὀρφικὴ ἐκσταση, τόσο εἶναι δοσμένος ὅλος στὴν Ἰδέα τὴν κυρίαρχη. Ἀναμφίβολα, μὲ τὴ φωνή του ἐκφράζεται ἡ ἀγνὴ συνείδηση ἔθνους ἑλλήκερου, ὅταν κράζει: **Στάγματα!** Καὶ πῶς γνωρίζει, ὁ ποιητὴς νὰ ξαναγιώνη τοὺς παραδομένους τύπους!

Πνευματικὸς ὁδηγὸς τῆς γενεᾶς ποὺ φεύγει, ὁ Κωστής Παλαμάς ἀνοίγει γιὰ τὴς γενεᾶς τὴς ἐρχόμενης, τὸ δρόμο ποὺ ἀνεβάζει ψηλά, μόνον ἀξιογύ: αὐτές.

Καὶ γιὰ τὸν «Πρόλογο στὴ ζωή»:

«Νὰ ὁ Ἅγγελος Σικελανός, ποὺ εἰ νέοι τότε χειροτονοῦνε σὰν ἡγέτη (maitre), καὶ ποὺ προβαίνει μὲ τὸ ἱερατικὸ περπάτημα Ἐλευσίνιου προφήτη, γιὰ νὰ ψάλλῃ τοὺς ὕμνους τῆς ἱερῆς γῆς. Οἱ ὕμνοι τοῦ Σικελιανοῦ λαχταριστοὶ πέρα ὡς πέρα ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ κοινωνία μὲ τὴ Φύση καὶ μὲ τοὺς θεοὺς ποὺ κλείνουν μέσα τους. Ὁ «Πρόλογος στὴ ζωή» μὲ τοὺς δυὸ πρώτους τόμους τοῦ «Ἡ συνείδηση τῆς γῆς μου» καὶ ἡ «Συνείδηση τῆς Φύλης μου» ξετυλίγει: τὴς πανικῆς λειτουργίας τοῦ μ' ἔναν αἰσχύλειο ρυθμό, ποὺ τὸ μεγαλειό του παραζαλίζει τὴν ἀνάλυση. Θὰ κατηγορήσουν τὸ Σικελιανό πῶς δὲν εἶναι ἡ τέχνη του παρὰ εὐρωπαϊκῶν τρόπων ἀπήχηση. Πιστεύω πῶς δὲ θὰ πληνθῶ, ἀνίσως πῶ πῶς βέβαια, θὰ τὸν ἀγαπᾷ τὸν Κλώντέλ. Ἀλλὰ τόσο εἶναι θρεμμένος ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν ἀρχαίων, ὥστε τίποτε δὲν τοῦ ἀποφαίνεται. Ἡ πολὺ μεγάλη ἀξία του εἶναι ἡ ἀποκλειστικὰ ἑλληνικὴ του βούληση καὶ τὸ ἄμεσο κέντρώμα τῆς πολὺ νεωτεριστικῆς πνοῆς τοῦ στὴν ψυχὴ ἐπάνω τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἔτσι ἡ νέα Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀρχαία, χωρὶς ξένο ἀνακάτωμα. Ὁ Σικελιανὸς γεννήθηκε στὴ Λευκάδα, στὴν πατρίδα τοῦ Βαλαωρίτη, κι αὐτὸ σημαίνει κάτι...»

Δ. ΑΣΤΕΡΙΩΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΕΥΑΓ. Α. ΚΟΥΚΛΑΡΑ

(Ἰδρυθὲν στὰ 1889)

40 — Ὁδὸς Ἀκαδημίας — 40

Πωλοῦνται περασμένα φύλλα καὶ τόμοι τοῦ «Νουμᾶ», καθὼς καὶ ὅλα τὰ βιβλία τῆς Δημοτικῆς. Βιβλία στέλλονται στὶς ἐπαρχίες καὶ στὸ ἐξωτερικό. Στὸ Ἀκαδημαϊκὸ βιβλιοπωλεῖο εὐρίσκονται ὅλα τὰ ἐπιστημονικά, φιλολογικά, διδασκικά, καθὼς καὶ ὅλα τὰ νέα βιβλία, εἰς τιμὰς πολὺ χαμηλάς.

Τὰ βιβλία τοῦ Πάνου Δ. Ταγκοπούλου: «Πρόξες» καὶ «Δροσοσταλίδες» στέλνονται στὶς ἐπαρχίες καὶ στὸ ἐξωτερικὸ μὲ δρ. 2.50 κ' ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΑΠΟ ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ»,*

Ὁ κ. Σκληρὸς μᾶς παραχώρησε καὶ πάλιν εὐγενικὰ ἓνα ἄλλο κομμάτι ἀπὸ τὴ νέα ἐκδοση τοῦ «Κοινωνικοῦ μας Ζητήματος», ποὺ ἐτοιμάζει καὶ ποὺ ὡς πρὶν τὸ χειρόγραφο ἀκόμα δὲν πῆρε τὴν τελειωτικὴν του μορφήν οὔτε στὴ διατύπωση, οὔτε στὴν οὐσία.

Τὸ σημερινὸ ἀπόσπασμα πραγματεύεται τὴ δράση τοῦ δημοτικισμοῦ μας, δείχνοντας τὴς μεγάλης του θετικῆς ἐδουλεύσεις, ἀλλὰ χτυπώντας καὶ τὰ τραυτά του, γιὰ τὰ ὁποῖα προτείνει θεραπευτικὰ μέσα. Ἐλπίζουμε νὰ διαβάσει μὲ ἐνδιαφέρον, γιὰτὶ λίγο πολὺ θίγει ὅλους μας.

Εἰς ἐκάστην κοινωνίαν ἀναγκαστικῶς ὑπάρχουν δύο τύποι ἀνθρώπων, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι εἰς τὰς ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς τὰς τάσεις: οἱ συντηρητικοὶ καὶ οἱ ἐπαναστάται! Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει: τὰ κοινὰ, ἡσυχὰ καὶ φύσει συντηρητικὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας ἀποτελοῦν τὸν μέγαν ὄγκον τοῦ λαοῦ. Κύριον χαρακτηριστικόν των εἶναι ἡ ψυχικὴ των αὐταρέσκεια καὶ ἡ νωθρότης καὶ ὀκνηρία τοῦ πνεύματός των. Διαρκῶς εὐχαριστιμένοι μὲ τὸν ἐαυτὸν των καὶ τὴν κοινωνίαν των, εὐρίσκουν λαμπρὰς τὰς ἀτομικὰς των εἰσεις. Καλὰ καὶ ἄγχι τὰ συστήματα τοῦ τόπου των μὲ τὰ ὁποῖα ὑπνωτίσθησαν ἐκ μικρᾶς ἡλικίας. Πᾶν τὸ ἐξερχόμενον τῶν μέχρι τοῦδε ἰδεῶν καὶ ἐξῶν των, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς κοινωνίας των εἶναι δι' αὐτοὺς ἀντιπαθές, ἀνόητον δολέβριον, ἀπατρι καὶ προδοτικόν. Οἱ συντηρητικοὶ οὗτοι ἀποτελοῦν τὴν νωθρὰν καὶ ἀκίνητον μάζαν ἐπὶ τῆς ὁποίας συνήθως στηρίζονται αἱ διάφοροι κυβερνήσεις καὶ ὅλοι οἱ ἔχοντες συμφέρον εἰς τὴν διακρίσιν τοῦ ἐλάχιστου κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Ἀπέναντι τούτων ἵσταται ἡ μικρὰ, ἐλαχίστη μειοψηφία τῶν φύσει ἀνησύχων, ἐπαναστατικῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε εἶναι εὐχαριστιμένα ἀπὸ τὸν ἐαυτὸν των καὶ τὴν κοινωνίαν των, παντοῦ καὶ πάντοτε διαδίδουν ἐλαττώματα καὶ τρωτὰ σημεῖα ἀξία διορθώσεως καὶ ἀλλαγῆς. Καὶ εἰς τὰ ἀνησύχα, ἐπαναστατικὰ καὶ προφητικὰ ταῦτα στοιχεῖα ὀφείλει κυρίως εἰπεῖν ἡ κοινωνία τὰς ἐκάστοτε νέας ἰδέας καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τὰ ἀνταποκρινόμενα ἄλλωστε, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, εἰς βαθυτέρας ψυχικὰς, κοινωνικὰς, οἰκονομικὰς ἢ ἐθνικὰς ἀνάγκας. Ἐὰν ε-

* Σημ. τοῦ «Νουμᾶ». Ἀπὸ τὸν καινουργιο τόμο τῆς «Νέας Ζωῆς», τὸν πλουσιώτατο οὐ περιεχόμενόν, ποὺ μᾶς ἤρθε σήμερον, παίρνουμε τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τοῦ κ. Γ. Σκληροῦ, ποὺ θὰν τὸ ξανατυπώσουμε σὲ δύο τρεῖς φύλλα, γιὰτὶ εἶναι ἡ μόνη τίμημα κριτικὴ ποὺ γράφηκε ἕως τώρα γιὰ τὸ γλωσσικὸν ἀγῶνα. Μπορεῖ νὰ διαφανοῦμε σὲ μερικὰ μὲ τὸν κ. Σκληρὸν καὶ τὴς διαφωνίας μας ἴσως τὴς ποῖμε ἀργότερα. Σήμερον περιοριζόμεσθε στὸ ξανατύπωμα μόνο τῆς μελέτης του.

μως ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἀνησυχῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων εἶναι ἀναπόφευκτος διὰ μίαν κοινωνίαν, τὸ ποῖόν ἔμως καὶ ὁ βαθεύς τῆς ἐπαναστατικότητός των δὲν εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ αὐτά, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐκάστοτε κοινωνίας, Ὅσον δηλαδή μία κοινωνία εἶναι περισσότερο πολιτισμένη, περισσότερο σοβαρὰ καὶ πειθαρχημένη, τόσοι σοβαρότεροι θετικώτεροι εἶναι καὶ οἱ ἐπαναστάται τῆς, με ἀνώτερον χαρακτήρα, μεγαλειότεραν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν πειθαρχίαν καὶ εὐρυτέρους ψυχικοὺς πνευματικοὺς ὁρίζοντας. Ἀναφορικῶς με τὴν κοινωνίαν μας καὶ αὕτη βεβαίως, σύμφωνα με τὸν γενικὸν κανόνα, ἔπρεπε νὰ ἔχη τὰ ἀνήσυχα καὶ ἐπαναστατικά τῆς πνεύματά. Δυστυχῶς ἔμως ἐπειδὴ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ τῆς πολιτισμοῦ ἦτο πολὺ ταπεινόν, κατ' ἀνάγκην καὶ οἱ ἐπαναστάται μας ἔπρεπε νὰ ἦσαν ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἐλαττωματικοί, καὶ ἐν πάσει περιπτώσει οὐχὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐπαναστατῶν τῶν ἄλλων περισσότερο προηγμένων εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν. Τὸ τοιοῦτον ἱστορικῶς ἦτο ἀναπόφευκτον καὶ μοιραῖον καὶ δὲν πρέπει νὰ προσβάλῃ κανένας. Καὶ τώρα ἂς ἴδωμεν ἐν συντομίᾳ ποῖοι ἦσαν οἱ μέχρι τοῦδε κοινωνικοὶ ἐπαναστάται μας. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ 1863, τῆς ἐγκαθιδρύσεως δηλαδὴ τοῦ συντάγματος, δὲν ἔλειψαν νὰ ἀναφαίνωνται ἀνήσυχα καὶ ἀνταρτικὰ στοιχεῖα, διαμαρτυρόμενα κατὰ τῶν διαφόρων καταχρήσεων, πιέσεων καὶ ὑπερβολῶν. Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἔμως τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τῆς ἐπαναστατικῆς γενεᾶς, ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ἄλλους εἰδικoὺς τυπικοὺς κοινωνικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἐπῆλθε βαθμὴδὸν πλήρης ἀποτελεμάτως εἰς ἔλους τοὺς κλάδους τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ μας βίου, χρησιμεύσασα κατ' ὅσον ὡς κάλλιστον τροφικὸν ἔδαφος δι' ἔλυν τῶν εἰδῶν τὰ συντηρητικὰ, σχολαστικὰ καὶ δονκιχωτικὰ ἔργα. Ἡ πρώτη γενναία ἀντίδρασις καὶ τὸ πρῶτον καθαρῶς ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐναντίον τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ ἀδδηριτισμοῦ ἀνεφάνη πρὸ τριακοντίας περίπου καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ δεκάδας τώρα ἔτι μὲ τὸν ἴδιον πάντοτε ἀδιάπτωτον ἐνθουσιασμόν καὶ φανατισμόν, μαχόμενον ὑπὲρ μιᾶς ὀρισμένης λογικῆς, ζωντανῆς καὶ ὥριμου πλέον ιδέας, ἐνισχύον καὶ αὐξάνον καθημερινῶς τὸ πολεμοχαρὲς στρατόπεδόν του. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀψευδέστερον καὶ ἀκραιφνέστερον τεκμήριον τοῦ δικαίου καὶ τῆς ζωτικότητός του.

Τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦτο κίνημα εἶναι τὸ πολύκροτον γλωσσικὸν ζήτημα καὶ οἱ πρῶτοι γνήσιοι καὶ συστηματικοὶ ἐπαναστάται μας: οἱ δημοτικισταί —οἱ ἀτρόμητοι ὑπέρμαχοι τῆς ζωντανῆς μητρικῆς μας γλώσσης! Οἱ δημοτικισταί μέχρι σήμερον ἔπραξαν οὐχὶ ὀλίγα πρὸς διεκπαιδευγῶν καὶ ἀφύπνισιν τῆς κοινωνίας μας καὶ εἰς τὸ μέλλον βεβαίως θὰ πράξουν

ἀκόμη περισσότερα, διότι τώρα ἀκριβῶς εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δράσεώς των, πλήρεις οὐχὶ μόνον συναισθήσεως τῆς δυνάμεώς των καὶ τῆς ἱστορικῆς των ἀποστολῆς, ἀλλὰ καὶ με ἀρκετὴν πλέον πείραν εἰς ζητήματα κοινωνικῆς δράσεως.

—Καὶ ἐὰν μέχρι σήμερον δὲν ἔχουν πράξει ἔλα ταῦτα, εἰς τοῦτο πταίει οὐχὶ ἡ καλὴ των θέλησις, ἀλλὰ ἡ οὐ τοπιστικὴ ἢ τακτικὴ, ἢ ὁποία δὲν ἰδύνατο νὰ δώσῃ ἀπολύτως σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ αὕτη τακτικὴ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀτελοῦς των φιλοσοφικῆς καὶ κοινωνικῆς μερφώσεως καὶ ἄλλων κοινῶν εἰς ἔλους μας ἐλαττωμάτων χαρακτήρος, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ γίνῃ περαιτέρω ἐκτενὲς λόγος χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Ἡ δικαιοσύνη ἔμως ἀπαιτεῖ ὅπως πρῶτον ἀναφέρωμεν τὰς ὑπηρεσίας των καὶ τὰ καλὰ των, προτοῦ προβῶμεν εἰς τὴν δυστυχῶς πολὺ εὐκολον κριτικὴν τῶν ἐλαττωμάτων των.

Δι' ἓνα ἀντικειμενικὸν ἱστορικὸν καὶ κοινωνιολόγον δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία ὅτι οἱ δημοτικισταί ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὅπως παῖδουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινωνίας μας.

Εἶναι σχετικῶς τὰ γνωστικώτερα, ζωντανώτερα, προσδευτικώτερα, εἰλικρινέστερα, γενναϊότερα καὶ τὰ μᾶλλον ἐνθουσιώδη παιδιὰ τῆς κοινωνίας μας. Ἀφοῦ κατῳρῶσαν ἐν τῷ μέσῳ τοιοῦτου ἀκεανοῦ ψεύδους καὶ ἀπάτης, ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης σχολαστικῆς, διεφθαρμένης καὶ σατανικῆς ἐγωιστικῆς ἀτμοσφαίρας νὰ ἀπαλλαχθοῦν ἰσχυρῶν προλήψεων, ἔστω καὶ εἰς μερικὰ μόνον ζητήματα, τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύει ὅτι ἔχουν ὀγιτὴ ἐγκέφαλον, γενναῖον, εἰλικρινὴ καὶ γνήσιον ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα.

Καὶ ἔχουν πράγματι τὰ ἀπαραίτητα γνώρισμα καὶ χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα διακρίνουν τοὺς ἐπαναστάτας: Πρῶτον εὐκόλιαν νὰ ἀπορρίπτουν τὰς καθιερωμένας ιδέας, προλήψεις, διδαχὰς καὶ ψυχώσεις καὶ δεύτερον φιλομάθειαν νὰ ἀναζητοῦν καὶ εὐρίσκουν νέα συστήματα, εὐκόλως παραδεχόμενοι ταῦτα καὶ συζητοῦντες ἀπροσώπως ἄνευ πάθους καὶ προκαταλήψεως πᾶσαν νέαν ιδέαν, ἀρκεῖ νὰ εἶνε εἰλικρινῆς, λαμβάνοντες αὐτὴν ἐκ τῆς οὐσιαστικῆς τῆς ἀπόψεως καὶ οὐδέποτε χανόμενοι εἰς μικρολόγους σοφιστικοὺς τύπους καὶ στρεβοδοκίας. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ δημοτικισταί οὐ μόνον εἶνε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς γλωσσικῆς μας μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ τὰ μόνον σχεδὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀγιὰ στοιχεῖα, τὰ δυνάμενα νὰ ἐπαναστατήσουν εἰς ἔλους τοὺς κλάδους τῆς ζωῆς, οἱ μόνον εἰλικρινεῖς φίλοι καὶ ὑποστηρικταί εἰσαδῆποτε νέας ἐπαναστατικῆς ιδέας. Αὐτὸ ἄλλως τε εἶναι καὶ φυσικόν: Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δεικνύει φιλομάθειαν καὶ ἀνεκτικότητά εἰς ἓν σημεῖον δὲν δύναται παρὰ νὰ τὴν δεῖξῃ καὶ εἰς ἔλα τὰ ζητήματα. Ἐπομένως οἰαδῆποτε τολμηρὰ ιδέα, οἰαδῆποτε νέα ἐπαναστατικὴ θεωρία, μόνον μεταξὺ τῶν δη-

μοτικιστῶν δύναται νὰ εὐρῇ ἀκρατάς, θαυμαστάς καὶ εἰλικρινεῖς φίλους καὶ ὁπαδούς.

Καὶ ἐὰν πράγματι ρήψωμεν ἐν ἀπλοῦν δλέμμα εἰς τὴν σημερινὴν πνευματικὴν κίνησιν τοῦ τόπου μας, θὰ ἴδωμεν ἀμέσως ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὰς τάξεις τῶν δημοτικιστῶν εὗρον αἱ διάφοροι νέαι ἐπαναστατικαὶ ἰδέαι τοὺς ὁπαδούς των καὶ ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ δημοτικισμοῦ ἐξῆλθον οἱ δημιουργοί, ἀναγεννηταὶ καὶ εἰσηγηταὶ νέων ἰδεῶν καὶ συστημάτων εἰς τοὺς διάφορους κλάδους τῆς ζωῆς μας. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται κατὰ πρῶτον λόγον ἡ γλωσσικὴ μας ἐπαναστασις, ἡ πρώτη μεγάλη καὶ συστηματικὴ ἰδεολογικὴ ἐπαναστατικὴ κίνησις τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ ἰδέα τῆς γλωσσικῆς μας μεταρρυθμίσεως χρονολογεῖται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (Ἀδαμάντιος Κοραῖς, Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, Δανιὴλ Φιλίππιδης, Ἰωάννης Βηλαράς, Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, Ἀθανάσιος Ψαλίδας, Διονύσιος Σολακῆς, Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, Ἰούλιος Τυπάλδος, Παναγιώτης Χιώτης, Γεώργιος Τερτσέτης, Ἀντώνιος Φατσῆας, Γεώργιος Ζαλοκώστας, Ἀνδρέας Λασκαράτος, Ἰάκωβος Πολυλάς, κτλ. κτλ.). Ἀν καὶ εἰς τοὺς προηγούμενους αἰῶνας δὲν ἔλειψαν ἐπίσης μεμονωμένοι καὶ σποραδικοὶ γνῶμαι κατὰ τῆς διδασκαλικῆς σχολαστικῆς ἀρχαιομανίας. (Σοφιανός, Σκοῦφος, Μηλιάτης, Κανταρτσῆς κτλ. κτλ.). Ἀλλὰ τὴν καθαυτὴν ὥθησιν καὶ συστηματικὴν κίνησιν ἔλαβεν ἡ γλωσσικὴ μεταρρυθμίσις ἀπὸ τριακονταετίας, χάρις εἰς μίαν μεγάλην φυσιογνωμίαν, τὸν Ἰωάννην Ψυχάρην, καθηγῆτὴν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἐν Παρισίοις, ἄνδρα ἰσχυρᾶς θελήσεως, πολεμικοῦ χαρακτήρος, φλογερᾶς ιδιοσυγκρασίας καὶ μεγάλης ρητορικῆς δυνάμεως, στηριζομένης εὐτυχῶς καὶ ἐπὶ σοβαρᾶς εἰδικῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, στοιχείων ἀπαραιτήτων δι' ἀρχηγὸν ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἔχοντα συνάμα καὶ τὸ προσὲν νὰ ζῇ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπομένως δυνάμενον νὰ ἐκφέρῃ ἐλευθέρως τὰς ἰδέας του χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ διάφορα τοπικὰ ἐμπόδια.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης μὲ τὸν ἀμείλικτον καὶ μελετημένον πόλεμον τὸν ἐποίησεν ἀγρίως ἐκκήρυξε ἐναντίον τοῦ σχολαστικοῦ δασκαλισμοῦ καὶ μὲ τὴν φλογερὰν του εὐγλωττίαν ἀφύπνισε καὶ ἐνεθούσιασεν οὐχὶ ὀλίγας συνειδήσεις τινὲς τῶν ὁποίων ἦσαν ἤδη ὄφρῃμοι καὶ ἐνδομύχως εἶχον φθάσει εἰς τὸ ἴδιον ἀρνητικὸν συμπέρασμα ἀναφορικῶς τῆς ἀψύχου, νεκρᾶς καὶ μουμιοῦδους καθαρευούσης γλώσσας μας. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς πρῶτους σοβαροὺς συνεργάτας τοῦ κ. Ψυχάρη ἐξ ἴσου σθεναρῶς καὶ γενναίως κηρύξαντας τὸ νέον γλωσσικὸν εὐαγγέλιον: Ἀλέξανδρον Πάλλην, Ἀργύρην Ἑρταλιώτην καὶ, βραδύτερον, Κωστὴν Παλαμᾶν, ἄνδρας μὲ γεννικὸν χαρακτῆρα, φλογερὸν πατριωτισμὸν καὶ σοβαρὰν λογοτεχνικὴν ἰδιοφυίαν καὶ μόρφωσιν. Τούτους ἠκολούθησαν περαιτέρω ὀλόκληρος πλειὰς ἐνθουσιωδῶν ἐπαναστατῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λογο-

τεχνῶν, οἱ ὅποιοι σήμερον κατήντησαν νὰ μετρῶνται κατὰ ἑκατοντάδας καὶ ἰσως καὶ χιλιάδας καὶ προσέδωκαν πλέον εἰς τὸ κίνημα τὴν συνησπισμένην ἐμαδικὴν του μορφήν. Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ταυτοχρόνως καὶ ὀλίγον τι ἐνωρίτερον τοῦ κ. Ψυχάρη ἄλλοι σοβαροὶ καὶ μελετημένοι ἄνδρες (Βερναρδάκης, Χατζιδάκης καὶ Ραΐδης) οὐχὶ ὀλίγον συνέτειναν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐντελῶς παθολογικῶν ὀργῶν μιᾶς ἀρχαιομανοῦς σπεύρας σχολαστικῶν δασκάλων (Ψευδαττικισταί, Κόντος, Μιστριώτης, κτλ.) οἱ ὅποιοι μονομερῶς ὑπνωτισμένοι μὲ ἀρχαῖα κείμενα, γραμματικὰς καὶ συντακτικὰ συνέλαβον τὴν καθαυτὴν φρενοβλαβὴ ἰδέαν νὰ κηρύξουν ἐν μέσῳ τοῦ θετικοῦ 19ου αἰῶνος μίαν ζωντανὴν γλῶσσαν ἐνός ὀλοκλήρου πολιτισμένου λαοῦ ἐν διωγμῷ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι διήθεν εἶναι χυδαία καὶ ἐπομένως ἀξία ἀμειλίκτου καταδιώξεως καὶ συστηματικῆς καταστροφῆς, καὶ ταυτοχρόνως ἐξεδήλωσαν τὴν ἀντιψυχολογικὴν καὶ αὐτόχρημα ἐξωφρενικὴν τάσιν νὰ ἀναστήσουν καὶ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ζωὴν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερεῖας μίαν ἐντελῶς νεκρὰν πλέον ἀρχαίαν γλῶσσαν, ὡς ἐν ἧτοι πετε φυσιολογικῶς δυνατόν νὰ ἀναστήσῃ κανεὶς μίαν μούμιαν καὶ προσαρμόσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ψυχολογίαν, τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς μας ἐποχῆς.

Ἰδίως οἱ κύριοι Γεώργιος Χατζιδάκης καὶ Ἐμμανουὴλ Ραΐδης συνέτειναν εἰς τὴν καταπολέμησιν οὐχὶ ὀλίγων γλωσσικῶν προλήψεων, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς νέας γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης. Δυστυχῶς ὁ κ. Χατζιδάκης ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἐπιστήμου καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ μέχρι τέλους μὲ τὸ ἐπιστημονικὸν του κύρος τὴν νέαν γλωσσικὴν ἐπανάστασιν. Ἐνόςμῃ κατ' ἀρχὰς ἡ γλωσσικὴ μεταρρυθμιστικὴ κίνησις ἔφερεν ἀθῶν ἀκαδημαϊκὸν χαρακτῆρα, περιοριζομένη εἰς στενότερον κύκλον φιλολογούντων, ὁ κ. Χατζιδάκης ἐνθέρμως ὑπεστήριξε τὰ βιολογικὰ δικαιώματα καὶ τὴν λογοτεχνικὴν ἀξίαν τῆς ζωντανῆς δημοτικῆς μας γλώσσας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως καθ' ἣν τὸ κίνημα προσέλαβεν ἐπίσημον ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐγένετο αἰτία σοβαρῶν κοινωνικῶν συρράξεων καὶ ταραχῶν, κηρυχθείσης συνεπείᾳ τούτου τῆς δημοτικῆς γλώσσας ἐκ διωγμῷ ὑπὸ τοῦ ἐπιστήμου κράτους, ὁ κ. Χατζιδάκης, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὡς μισθωτὸς ὑπάλληλος αὐτοῦ καὶ ὑπεύθυνος καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ ἀνακρούσῃ πρῶμην καὶ ὡς νέος Γαλιλαῖος νὰ ἀναιρέσῃ μέρος τοῦλάχιστον τῶν πρῶτῶν δοξασιῶν του! Ὅπου ἀποδεικνύεται διὰ μυριοστὴν φοράν, ὅτι ἡ κοινωνικὴ θέσις ἐνὲς ἀνθρώπου ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς του δράσεως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἱστορία εὐγνωμόνως θὰ ἀναφέρῃ μίαν ἡμέραν τὴν πολῦτιμον συμβολὴν τοῦ κ. Χατζιδάκη

πρός καταπολέμησιν τῶν τραγελαφικῶν υπερβολῶν καὶ προλήψεων τοῦ ἀρχαιομανοῦς στρατοπέδου. Βεβαίως οἱ νεώτεροι εἰδικαὶ γλωσσολόγοι μας, μαθηταὶ τοῦ κ. Χατζιδάκη καὶ μέλλοντες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διδάσχοι αὐτοῦ εἰς τὴν ἔδραν τῆς γλωσσολογίας ὡς τέκνα νεωτέρης ἐποχῆς, περισσότερον ὥριμου καὶ ἀνεκτικῆς ἀπέναντι τῶν νέων ἰδεῶν, θὰ δυνήθουν πολὺ εὐκολώτερον τοῦ διδασκάλου τῶν νῶ διδάξουν τὰς νέας γλωσσικὰς ἰδέας, χωρὶς τὸ τοιοῦτον νὰ προκαλέσῃ ἀκαδημαϊκὴν καὶ κοινωνικὴν σκάνδαλον, διότι ἕως τότε ἡ νέα γλωσσικὴ ἰδέα θὰ ἔχη κερδίσῃ πολλοὺς λειτουργοὺς τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς διανοουμένης κοινωνίας μας.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὸ καθυστὸ γλωσσικὸν ζήτημα, τὸ ἐποιοῦν ἦτο ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ βᾶσις τῆς ἐπαναστάσεως. Ἄς ἴδωμεν τώρα συντόμως καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς πνευματικῆς δράσεως, οἱ ὅποιοι ἰσχυρότατα ἐπηρέασθησαν ἀπὸ τὴν νέαν γλωσσικὴν ἐπαναστατικὴν ἰδέαν καὶ εἰς τοὺς ὁποίους σήμερον κυριερχοῦν καὶ πασοτικῶς οἱ ὁπαδοὶ τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως.

Εἰς τὴν ποιήσιν ὕστερον ἀπὸ ὀλιγοχρόνιον κυριαρχίαν τῶν ἀψύχων ποιητῶν τῆς σχολαστικῆς καθαρευούσης ψευδοκλασσικῆς καὶ ψευδορωμαντικῆς σχολῆς (ἀδελφοὶ Σούτσοι, Σπυρίδων Βασιλειάδης, Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ἐν μέρει Ἀχιλλεὺς Παράσχος κτλ. κτλ.) ἐπανήλθε καὶ ὑπερίσχυεν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νέας γλωσσικῆς κινήσεως ἡ παλαιὰ δημοτικὴ παράδοσις τῶν πρώτων μας ζωντανῶν ποιητῶν (Ρήγγα Φερραίου, Ἰωάννου Βηλαρά, Ἀθανασίου Χριστοπούλου καὶ τῆς ἐνδόξου Ἱωνικῆς σχολῆς μὲ τοὺς δύο μεγάλους μας ποιητὰς ἐπὶ κεφαλῆς: Διονύσιον Σολωμὸν καὶ Ἀριστοτέλῃν Βηλαωρίτην). Ἐκτοτε ραγδαίως ὑπερίσχυσε τὸ νέον ζωντανὸν ρεῦμα καὶ σήμερον ἡ ποίησίς μας καθ' ὅλοκληρίαν εὐρίσκειται εἰς τὰς χεῖρας τῶν δημοτικιστῶν ἀναφαίρετον πλεον κτῆμά των. Καὶ ἐδῶ ἔχομεν καθήκον νὰ ἀναφέρωμεν τὴν μεγάλην μορφήν τοῦ μεγαλειότερου τῶν ζώντων ποιητῶν μας: Κωστῇ Παλαμᾷ—μῆς ἐντελῶς ἐξαιρετικῆς φυσιογνωμίας καὶ ὡς ποιητοῦ καὶ ὡς λογοτέχνου καὶ ὡς ἰδεολόγου καὶ ὡς διανοουμένου καὶ ὡς ἀνθρώπου—ὁ ὅποιος καὶ ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁδηγός, ὁ δημιουργός καὶ παιδαγωγός μῆς ὅλοκληρου γενεᾶς νέων ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν. Κατὰ ἱστορικὸν καθήκον ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν λαμπρὰν πλειάδα τῶν νέων ζωντανῶν μας ποιητῶν, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, ὅλων ἀδιαλλάκτων καὶ φανατικῶν ὁπαδῶν τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης (Α. Πάλλης, Α. Μαβίλης, Γ. Καλοσγούρος, Ι. Καμβύσης, Κ. Κρυστάλλης, Ι. Γρυπάρης, Α. Πορφύρας, Π. Βασιλικός, Γ. Δροσίνης, Ζ. Παπαντωνίου, Κ. Καδάρης, Μ. Μαλακάσης, Α. Σικελιανός, Σ. Σκίπης, Κ. Βάρναλης, Α. Καμπάνης, Μ. Αὔγερης καὶ ἐν μέ-

ρει Ι. Πολέμης καὶ Γ. Σουρῆς, διὰ τὰ ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς γνωστοτέρους εἰς ἡμᾶς *).

(Ἀκολουθεῖ)

Γ. ΣΚΑΗΡΟΣ

(*) Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς κ. κ. ποιητὰς καὶ λογοτέχνους, τοὺς ὁποίους εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐξ εὐκόλου ἄλλωστε ἐπιλησμοσύνης δὲν ἀναφέρωμεν εἰς τὰς σημειώσεις αὐτάς, τὰς ἐντελῶς προχείρους. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅλους, παλαιούς καὶ νέους, ἀλλ' οὔτε βεβαίως καὶ ὁ σκοπὸς μας εἶνε νὰ ὑψώσωμεν σκοπίμως τοὺς μὲν καὶ υποβιάσωμεν τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ δεῖξωμεν συνοπτικῶς τὴν δύναμιν καὶ δράσιν τοῦ δημοτικισμοῦ μας.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

«ΓΡΑΜΜΑΤΑ». Ἀλεξάνδρεια 1916. Φύλλο 28—30, τόμος τρίτος, σελ. 361. Ὁ νέος τόμος τῶν «Γραμμάτων» γεμάτος ἀπὸ ὕλη διαλεκτῆ, περὶ καὶ ἑμμετρῆ. Καὶ μόνον τὰ περιεχόμενά τοις ν' ἀραδιάζουμε, θὰν τοῦ εἴτανε ἡ καλύτερη σύστασις. Σεχωρίζουμε ὥστόσο ἓνα ἄρθρον τοῦ Ψυχάκη, «Πρὸς τὸ φῶς», ποὺ μπορεῖ νὰν τὸ τυπώσουμε καὶ μεῖς σ' ἐρχόμενο φύλλο, τῇ μετάφρασιν τῆς «Τρικυμίας» τοῦ Σαίξπηρ ἀπὸ τὸν κ. Κ. Θεοτόκη (Ὁ «Ὁθέλλος» του μῆνες τώρα ἑτοιμος σὲ βιβλίον, φυλάει τὰ ὑπόγεια τοῦ ἐκδότη του, ποὺ πάσχει ἀπὸ κακοήθικο φ α τ α ο υ λ ι σ μ ὸ κ' ἐννοεῖ νὰ καταγωνιάται τὰ συγγραφικὰ δικαιώματα), τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ρήγγα Γκόλφη, τὸ «Μειρολόγι» καὶ τὸ «Πάθος» τῆς Μυρτιώτισσας, καὶ ἄλλα ἀρκετὰ ἀξιοσημείωτα. Ἀπὸ τὸν τελευταῖον τόμον τῶν «Γραμμάτων» πληροφοροῦμεθα πῶς ἔχομεν στὴν Ἀθήναν κ' ἓνα μεγάλο ποιητὴ, τὸ Βελμαῖν, ποὺ μερικὰ του τραγούδια θὰ ἡμποροῦσε νὰ τὰ ὑπογράψῃ καὶ ὁ ἄμιμος ὁ Βερλαῖν. Δὲν ξέρομε μόνον ἂ δέχεται καὶ ὁ Βέλμος ν' ἀποδώσει τὸ ἴδιον κοπιμέντο στὸ Γάλλο συνάδερφόν του καὶ νὰ ὑπογράψῃ μερικὰ τραγούδια του. Ὁ κριτικὸς κ. Μιχαῆλης Πετρίδης δημοσιεύει βαθυστόχαστη κριτικὴ γιὰ τὸν Ἀγγελο Σικελιανό, ποὺ τὸν ἀποκαλεῖ, καὶ μὲ ὅλο του τὸ δίκαιον, «μεγάλον ποιητὴ καὶ μέγαν δημιουργόν», καὶ ὁ κ. Ν. Νικολοῦδης δημοσιεύει τὸ «Μυστικόν του», ποὺ ἡ «Ἀκρόπολις» δὲ δισταξε καθόλου νὰ τὸ ἀνακηρύξῃ ἀριστουργημα ἀριστουργημάτων. Τὰ «Γράμματα» πουλιούνται στὸ «Ἀκαδημαϊκὸν βιβλιοπωλεῖον» δρ. 4.

ΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ

Παίρνομε ἀπὸ τῇ «Νέα Ἑλλάδα» (25. 6. 1916 σελ. 9, στήλ. 5) τὴν ἀκόλουθον:

ΔΗΛΩΣΙΣ

Στὸ τελευταῖον φύλλον τῆς «Ἀρμονίας» τυπώθηκε ἓνας λιβέλλος γὰρ τὸ νεαρό μου φίλον Πάνον Ταγκόπουλον μὲ τὸ στοιχείον Μ. ποὺ ἀφίσανε νὰ πιστευτῇ πῶς τὸν ἔγραψα ἐγώ. Ὡστόσο ἐγὼ α') λιβέλλους δὲ γράφω καὶ β') ὅ,τι γράφω τὸ ὑπογράφω π ἄ ν τ α.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ